

Saulius Jurgėla

Tarptautinių tyrimų duomenimis, nuo 40 iki 90 proc. moterų per visą darbo laikotarpį patiria įvairias smurto ir prievartos darbe formas. Lietuvoje šie skaičiai mažesni, tačiau vis dar neraminantys. Tiesa, yra ir gerų pavyzdžių.

Skaičiai – bauginantis

Smurtas, nesvarbu, fizinis ar psichologinis – įžeidinėjimas, patyčios, žeminimas, seksualinis priekabiavimas labai neigiamai veikia moterų savijautą – sumažėja jų motyvacija, savigarda prarandamas pasitikėjimas aplinka. Gali kilti pykčio, nerimo, dirglumo priepuoliai. O ilgiau trunkant, kaip ir streso atveju, šios problemos gali virsti rimtomis ligomis ar psichikos sutrikimais. Neretai moterys, prieš kurias smurtaujama, pradeda vartoti alkoholį, tabaką, narkotikus, net bando žudytis.

Siekdami išryškinti šį skaudulį ir parodyti visuomenei galimus, bei kai kurių darbdavių jau sėkmingai naudojamus sprendimo būdus, Valstybinis psichikos sveikatos centras (VPSC) kartu su tarptautine organizacija „Mental Health Europe“ vykdo projektą „Smurtas prieš moteris darbe...Pasikalbėjime“.

„Savoką „smurtas“ reikėtų suvokti plačiau: tai ir fizinis, ir psichologinis smurtas – įžeidinėjimas, patyčios, žeminimas, ir seksualinis priekabiavimas“, – sakė Valstybinio psichikos sveikatos centro (VPSC) vyriausioji specialistė Jelena Stanislavovienė.

Tarptautinės Darbo Organizacijos (TDO) atlikto tyrimo duomenimis, smurtas darbe įgauna vis didesnį mastą. Šios organizacijos ataskaitoje, kurią 2006 m. parengė Vittorio Di Martino bei Duncan Chappell, pateikiami tokie duomenys: 2002 m. Vokietijoje atliktas tyrimas parodė, jog daugiau nei 800 tūkst. darbuotojų tapo psichologinio smurto darbe aukomis, Ispanijoje 22 proc. viešojo sektoriaus darbuotojų patyrė smurtą darbe. Jungtinėje Karalystėje 53 procentai darbuotojų patys patyrė smurtą darbe, o 78 proc. stebėjo smurto aktus prieš savo kolegas.

Kiek anksčiau panašūs tyrimai buvo vykdomi visoje ES. Paaikėjo, jog iš viso 4 proc. dirbančių europiečių (6 mln. žmonių) patyrė fizinį smurtą, 2 procentai (3 mln.) kentė seksualinę prievartą, o 8 procentai (12 mln.) – išgyveno patyčias, ujamą, grasinimus.

Moterys – labiau pažeidžiamos

Smurto poveikis tiek aukoms, tiek pašalyviams stebėjams gali būti pražūtingas. Suomiai, tyrinėję smurto darbe poveikį savivaldybės darbuotojams, nustatė, jog 40 proc. darbuotojų jautė didelį stresą, 49 proc. jautėsi neįprastai pavargę, o 30 proc. darbuotojų buvo dažnai arba nuolat susinervinę. Švedų duomenys piešia dar liūdnę vaizdą – 10-15 proc. savizudybių lemiamą vaidmenį suvaidina darbe patiriamas smurtas.

Visi tyrinėtojai vieningai sutaria, jog moterys priklauso didesnės rizi-

kos grupei ir dažniau nei vyrai patiria smurtą darbo vietoje. Stresas, depresija, sumažėjusi savigarda, savęs menkinimas, pataloginė baimė, nemiga, virškinimo sutrikimai – tai tik keletas galimų darbe patiriamų smurto padarinių.

Lietuvoje smurtą ar smurto grėsmę darbe nuolat patiria apie 10 proc. darbuotojų (2008 m. duomenys).

Lietuvoje ramiau

Lietuvos rodikliai kiek geresni už ES vidurkį. 2005 m. atlikto tyrimo duomenimis, iš viso apie 5 proc. darbuotojų pripažįsta darbovietėje patyrę smurtą. Fizinį smurtą iš kolegų patyrė 1 proc. dirbančiųjų, fizinio smurto grėsmę – 4,7 proc. ES vidurkis atitinkamai siekia 1,8 proc., 4,3 proc. ir 6 proc. Tačiau pagal psichologinio spaudimo, ujamą ir patyčių rodiklius tarp 27 tyrimo dalyvavusių šalių atsidūrė 4 vietoje po Suomijos, Olandijos ir Liuksemburgo. 10,1 proc. (29 tūkst.) tyrimo respondentų Lietuvoje prisipažino, kad patyrė darbe psichologinį smurtą. ES vidurkis yra 5,1 proc., net Latvijoje rezultatai – kur kas geresni – 4,6 proc. Nepageidaujamo seksualinio dėmesio Lietuvoje sulaukia apie 2,8 proc. dirbančiųjų. Psichologinį spaudimą ir seksualinį priekabiavimą dažniau tenka patirti moterims, o fizinį smurtą ir jo grėsmę – vyrams. Tyrimo autoriai taip pat nustatė, kad daugiau grasinimų ir priekabiavimo atvejų pasitaiko didelėse įmonėse, vertinant pagal ekonominės veiklos rūšį – švietimo, sveikatos priežiūros, viešbučių ir restoranų sektoriuose.

Sunkiausias pareigūnų darbas

Labiausiai smurtas pasireiškė viešojo valdymo srityje ir privalomajame socialiniame draudime, kur su šiuo reiškiniu buvo susidūrę 6 tūkst., arba beveik 7 proc., šio sektoriaus dirbančiųjų (policininkų, sienos apsaugos darbuotojų, socialinių darbuotojų). Daugiausiai nei 5 tūkst., arba 5 proc., sveikatos priežiūros ir socialinio darbo darbuotojų darbe patyrė smurtą iš asmenų, kuriuos jie aptarnauja. Smurto grėsmę patyrė apie 5 tūkst., arba 4 proc., transporto, sandėliavimo ir ryšių sektorių darbuotojų. Priekabiavimą ir bauginimą darbo vietoje iš viso patyrė 25 tūkst., arba 8,8 proc., tyrimo metu apklaustų asmenų. Nemažai darbuotojų, ypač moterų, nukentėjo dėl grasinimų ir įžeidinėjimų ar-

Lietuvoje smurtą ar smurto grėsmę darbe nuolat patiria apie 10 proc. darbuotojų

ba kitokių psichologinės agresijos formų darbovietėje. Dažniausiai priekabiavimą ir bauginimą darbe patyrė prekybos (6 tūkst., arba 2 proc.), apdirbamosios gamybos (4 tūkst., arba 2,5 proc.), švietimo (3 tūkst., arba 2 proc.) sričių dirbantieji.

„Deja, ši problema Lietuvoje dar nenka tyrinėta, apie ją vis dar kalbama puse lūpų, vengiant viešumo ir atvirumo. Kai skambindavome įmo-

■ **Laimėjo:** geranoriškiausio darbdavio apdovanojimą atsiėmė „Lietuvos geležinkelių“ generalinis direktorius Stasys Daillydka.

Redakcijos archyvo nuotr.

nėms, vos išgirde, ko norime, sunerimę ir sumišę jų vadovai dažniausiai greitai atrėždavo: ne ne, pas mus nieko panašaus tikrai nėra“, – pasakojo J.Stanislavovienė.

Gerai pavyzdžiai užkrečia?

Projekto „Smurtas prieš moteris darbe...Pasikalbėjime“ metu Lietuvos moterys buvo kviečiamos pasidalinti savo patirtimi, išsakyti nuomonę apie darbe vyraujančią atmosferą, pasikalbėti apie patiriamą smurtą, ieškoti galimų sprendimo būdų bei aptarti egzistuojančią pagalbą mūsų šalyje.

Projekto vykdytojai aktyviai ieškojo ir sėkmingų pavyzdžių, kaip darbdaviai padeda spręsti smurto prieš moteris problemą, kokių žingsnių imasi ir kokių rezultatų pasiekia.

Tam suorganizuotas „Geranoriškiausios darbovietės konkursas“, kuriam nugalėjo „Lietuvos geležinkeliai“.

„Šitas gražias tradicijas pradėjo dar prieš mane čia dirbę žmonės. Buvę bendrovės generalinis direktorius Stasys Labutis visada buvo labai padorus, sąžiningas, tvarkingas ir taktiškas.

Į šias vertybes jis kreipė dėmesį ir darbe, taigi atitinkamai buvo formuojama ir visa aplinka. Dėl to, nemaža dalis mūsų darbuotojų su kitais žmonėmis tiesiog yra pratę elgtis pagarbiai“, – kalbėjo „Lietuvos geležinkelių“ generalinis direktorius Stasys Daillydka.

Tačiau pirmąsias oficialias vidaus tvarkos taisykles ir darbuotojų elgesio normas diegti pradėjo jo pirmtakas Jonas Biržiškis. O „Lietuvos geležinkeliai“ pradėję vadovauti S.Daillydka buvo sukurtas ir darbuotojų etikos kodeksas.

„Jį pasirašė visi įmonės darbuotojai, ir dabar visi, įskaitant ir generalinį direktorių, draugiškai tuo kodeksu vadovaujamės. Turime net iš darbuotojų sudarytą komisiją, kuri prižiūri, kad visų tų normų būtų laikomasi“, – pasakojo geležinkelių vadovas.

Anot jo, yra buvę atvejų, kai darbuotojų elgesys minėtoje komisijoje buvo svarstomas, tačiau tai esą – retišiškimais.

Bendrovėje taip pat įdiegtas anoniminis pasitikėjimo telefonas, vykdomi mokymai, darbuotojams organizuojami koncertai ir išvykos.

„Lietuvos geležinkeliuose“ iš viso dirba apie 10,3 tūkst. darbuotojų. Apie 4 tūkst iš jų – moterys. Maždaug 100 iš jų dirba vadovaujančiuose posteose. Maždaug tiek pat yra ir vadovų vyrų.

UfS. 490968

Pagalbos moterims gali kauptis:

VšĮ „Moters pagalba moteriai“

Adresas: Vytauto pr. 69, Kaunas, tel.: 8 (37) 22 00 44, mob. 8-618 40044
El. paštas: info@moters-pagalba.lt
Internetinis puslapis: www.moters-pagalba.lt

Moterys Informacijos Centras

Olandų g. 19-2, Vilnius
Tel. 262 9003, faks. 262 9050
Elektroninis paštas: mic@lygus.lt

Seksualinio priekabiavimo atvejais Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba

Šeimyniškių g. 1A, Vilnius (5 aukštasis), Tel. (8 5) 261 2787, faks. (8 5) 261 2725, el. paštas: mvlgk@lrs.lt

Pagalbos moterims linija

„Pagalbos moterims linija“ – tai savanoriška tarnyba teikianti psichologinę paramą telefonu moterims visoje Lietuvoje. Nemokamas tel. 8 800 66366.

■ **Lygybė:** „Lietuvos geležinkeliuose“ dirba per 10 tūkst. darbuotojų, apie 4 tūkst. iš jų – moterys.

Redakcijos archyvo nuotr.